

Rovaniemen uusi alueellinen lähidemokratiamalli

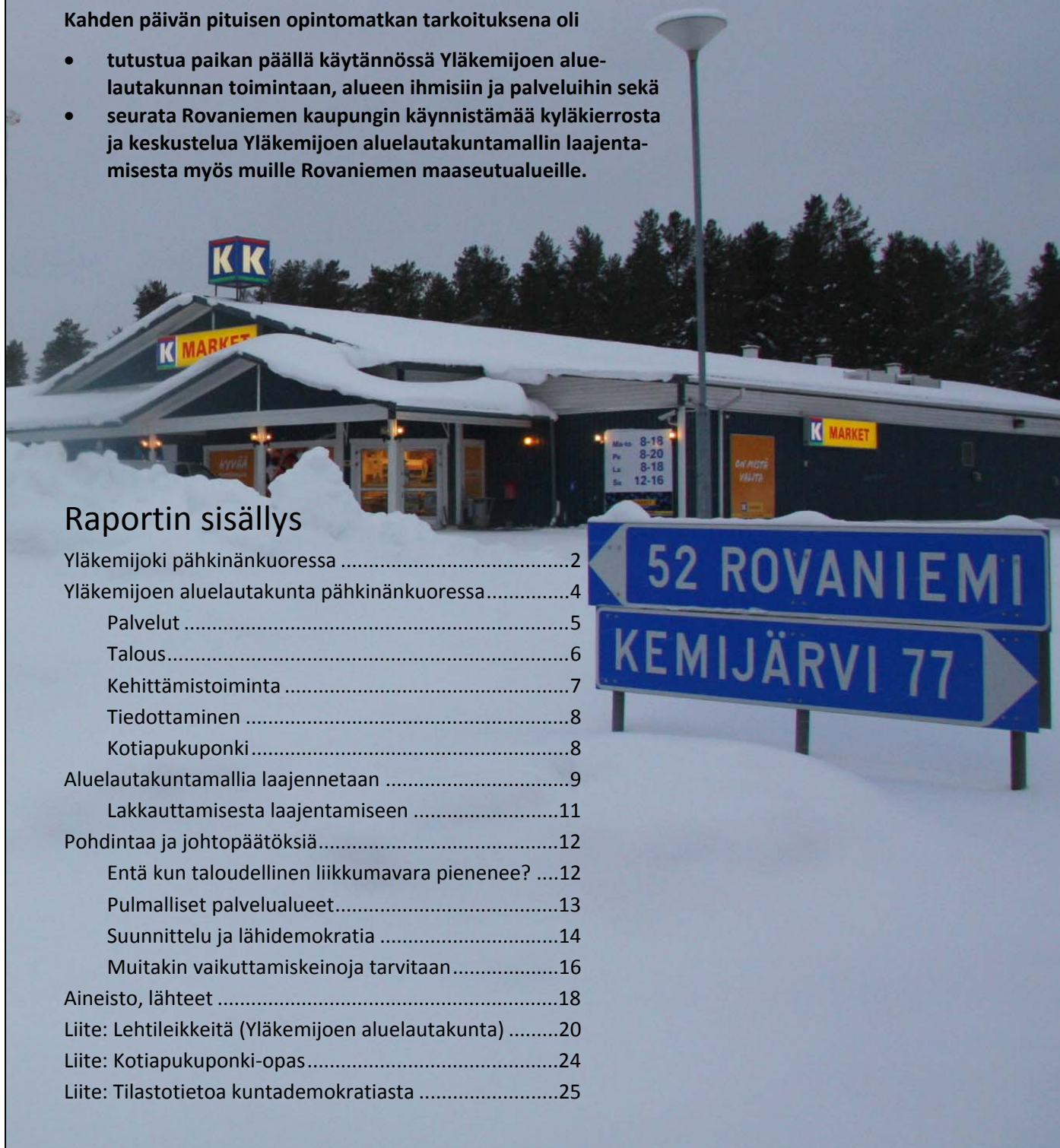
Yläkemijoen aluelautakuntamallia laajennetaan

Kahden päivän pituisen opintomatkan tarkoituksena oli

- tutustua paikan päällä käytännössä Yläkemijoen aluelautakunnan toimintaan, alueen ihmisiin ja palveluihin sekä
- seurata Rovaniemen kaupungin käynnistämää kyläkierrosta ja keskustelua Yläkemijoen aluelautakuntamallin laajentamisesta myös muille Rovaniemen maaseutualueille.

Raportin sisällys

Yläkemijoki pähkinäkuoressa	2
Yläkemijoen aluelautakunta pähkinäkuoressa.....	4
Palvelut	5
Talous.....	6
Kehittämistoiminta	7
Tiedottaminen	8
Kotiapukuponki.....	8
Aluelautakuntamallia laajennetaan	9
Lakkauttamisesta laajentamiseen	11
Pohdintaa ja johtopäätöksiä.....	12
Entä kun taloudellinen liikkumavara pienenee?	12
Pulmalliset palvelualueet.....	13
Suunnittelu ja lähidemokratia	14
Muitakin vaikuttamiskeinoja tarvitaan.....	16
Aineisto, lähteet	18
Liite: Lehtileikkeitä (Yläkemijoen aluelautakunta)	20
Liite: Kotiapukuponki-opas.....	24
Liite: Tilastotietoa kuntademokratiasta	25

Tämän raportin ja johtopäätösten aineistona ovat ne keskustelut, joihin Ritva Pihlaja osallistui opintomatallaan 18.-20.1.2012 tavatessaan Rovaniemen vertaiskyläryhmän, kaupungin hallintosääntöryhmän, Eläkeliiton Yläkemijoen yhdistyksen sekä Yläkemijoen aluelautakunnan jäseniä.

Lisäksi aineistona ovat Kivitaipaleen kyläillassa 18.1.2012 tehdyt muistiinpanot. Aineistona käytetyt muut kirjalliset ja internet-lähteet on lueteltu raportin lopussa.

Aineistoa on täydennetty matkan jälkeen sähköposti- ja puhelinkeskusteluilla sekä internet-lähteillä.

Raportissa esitetyistä pohdinnoista ja johtopäätöksistä vastaa Ritva Pihlaja.

Raportin valokuvat on ottanut Ritva Pihlaja.

Yhteystiedot:

Ritva Pihlaja

erityisasiantuntija, tutkija

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä (YTR), kansalaistoiminnan teemaryhmä

sähköposti ritva.pihlaja@pp.inet.fi

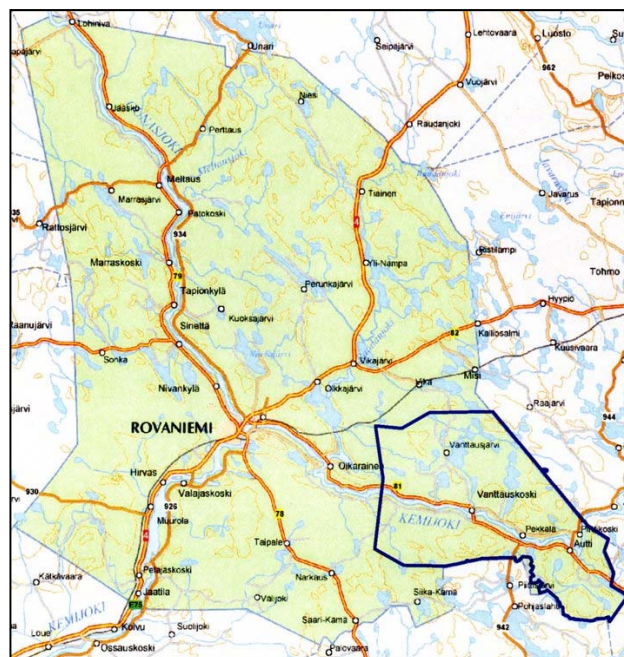
puhelin 0400 895 140

Yläkemijoki pähkinänkuoressa

Yläkemijoki on yksi Rovaniemen viidestä kylä-alueesta. Sen yhdeksän kylää sijoittuvat Kemijoen yläjuoksulle, Rovaniemeltä Kuusamoon johtavan tien varrelle. Asukkaita alueella on 1031 eli noin 1,7 prosenttia Rovaniemen kaupungin koko väestöstä (vuonna 2010).

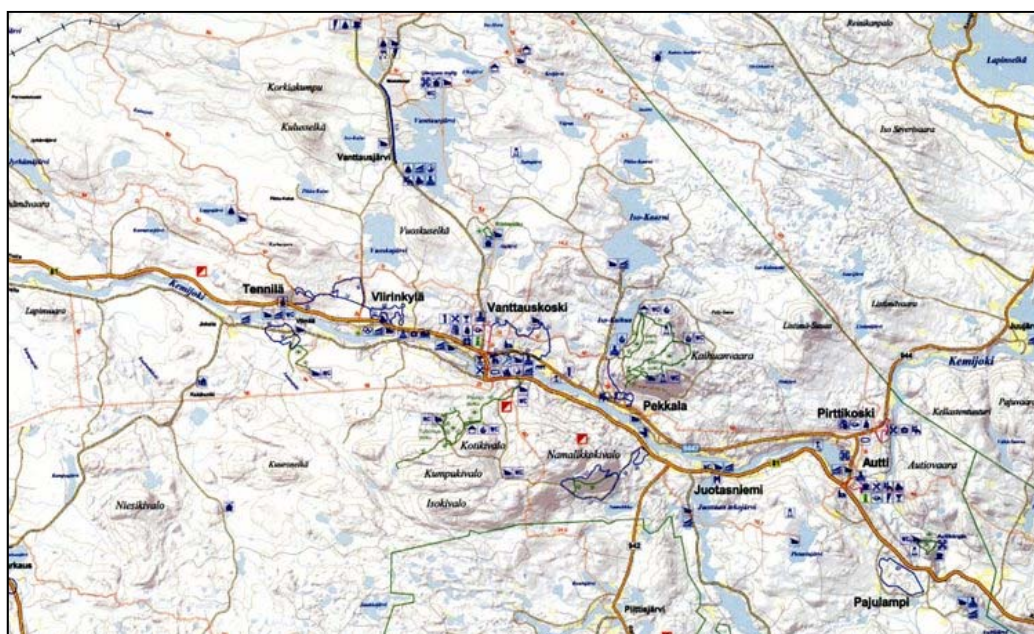
Yläkemijoen alueen kylät ovat (asukasluku vuonna 2010):

Tennilä (99)	Viiri (98)
Vanttauskoski (244)	Vanttausjärvi (74)
Pekkala (94)	Juotas (136)
Autti (109)	Pirttikoski (124)
Pajulampi (53)	

Väestörakenteen muutos näkyy myös Yläkemijoella. Väki vähenee, ikääntyvien osuus kasvaa ja nuorten osuus pienenee. Työttömyys on huomattavasti korkeampaa kuin koko maassa keskimäärin.

Etäisyys Vanttauskoskelta Rovaniemen keskustaan on noin 50 kilometriä ja kauimmaisilta kyläperiltä Autista ja Pajulammelta noin 80 kilometriä. Alueen maisemaa hallitsee komea Kemijoki. Joella on myös suuri merkitys alueen historiassa, elinkeinorakenteeseen ja kehitykseen. Kemijokeen Pirttikoskelle 1950-luvulla ja Vanttauskoskelle 1960-luvun lopulla rakennetut voimalaitokset ovat olleet merkittävä työllistäjä, ja varsinkin voimalaitoksia rakennettaessa ne ovat aikanaan tuoneet kyliin paljon elämää. Pirttikosken voimalaitostyömaalla oli parhaimmillaan töissä lähes 1.900 henkilöä.

Yläkemijoen alueen kunnalliset palvelut ovat sijoittuneet pääasiassa Vanttauskoskelle, jossa toimii koulu, päiväkotiki, terveyspalvelut, kotihoito, palvelupiste Siula, kirjasto-, liikunta- ja nuorisopalvelut. Auttissa on tarjolla terveydenhuollon palveluja, kirjasto ja nuorisopalveluja. Lisäksi koko alueella hoidetaan kiertävänä kotihoidon ja kotisairaanhoidon palveluja.

Yläkemijoen koulussa on luokat 1.-9. Koulussa oli kevätlukukauden 2012 alussa 100 oppilasta, joista alakoulussa 54, yläkoulussa 46, lisäksi esikoulussa oli kahdeksan oppilasta. Koulu toimii uusissa nykyaikaisissa tiloissa, jotka rakennettiin entisen koulun tuhouduttua tulipalossa vuonna 2002. Koulun oppilasmäärä on vuosien mittaan laskenut. Vuonna 1999 oppilaita oli 180, vuonna 2008 111, tällä hetkellä 100. Koulun kanssa samoissa tiloissa toimii myös päiväkotiki, jossa oli tammikuussa 2012 hoidossa seitsemän lasta.

Lääkärin vastaanotto on Vanttauskoskella kerran kuukaudessa, äitiys- ja lastenneuvola joka toinen kuukausi, terveydenhoitajan vastaanotto aamupäivisin kolme kertaa viikossa, Auttissa kahdesti kuukaudessa. Vanttauskoskella toimii myös aluelautakunnan, nuorisotoimen ja seurakunnan yhteistyönä ylläpitämä ja nuorison ahkerassa käytössä oleva nuorisotila Vantus. Koulukyytejä, nuorisotilan aukioloaikoja ja ruokailumahdollisuuksia on järjestelty niin, että myös pitkienkin välimatkojen takana asuvien nuorten on mahdollista päästä Vantukseen.

Infopiste Siulassa, Vanttauskosken kaupan naapurissa, kyläläisiä palvelee kirjasto ja lääkekaappi viitenä päivänä viikossa. Kirjaston lainauspisteitä on lisäksi koululla sekä Auttissa. Lisäksi Siulasta voi ostaa muun muassa paikallisten käsityöläisten tuotteita ja kalastuslupia sekä saada matkailuneuvontaa. Aluelautakunnan ylläpitämä ja kaupungin kehittämissuudjetista rahoitettava Siula toimii kyläläisten yhteisenä kokoontumispaikkana sekä myös alueella toteutettavien kehittämishankkeiden toimistona ja kehittämisyksikkönä.

Yläkemijoella toimii kaksi päivittäistavarakauppaa (toinen Vanttauskoskella, toinen Pirttikoskella), huoltoasema/asiamiesposti/ravintola, kuusi taksiyrittäjää sekä lukuisia muita pienyrityksiä.

Alueen yhdeksän kylää ovat ymmärtäneet yhteistyön tekemisen tärkeyden jo ennen aluelautakuntaa. Kylien kylätoimikunnat yhdistyivät 1980-luvulla alueen yhteiseksi kylätoimikunnaksi. *"Ei vedettykään enää eri suuntiin vaan päätettiin puhaltaa yhteen hiileen, jotta jospa ne siellä kirkollakin kuuntelisivat."* Tätä yhteistyön perinnettä jatkaa Ylä-Kemijoen Kylät ry, joka on vuonna 2001 perustettu alueen kattojärjestö ja tärkeä yhteistyön muoto muun muassa hanketoiminnassa. Lisäksi alueella toimii VPK, eläkeläisjärjestö, metsästys- ja kalastusseuroja, martat sekä urheiluseura. Uusin seura on Yläkemijoen yrittäjäjyhdistys, joka perustettiin vuonna 2008. Aluelautakunnan perustamisen on sanottu passivoineen alueen kyläyhdistysten toimintaa, koska monien kylien kehittämiseen liittyvistä tehtävistä koettiin siirtyneen aluelautakunnalle.

Kylien toimivasta yhteistyöstä huolimatta kylien oma identiteetti vaikuttaa säilyneen vahvana. Myös kylien keskinäistä kateutta esimerkiksi palvelujen sijoittumisessa esiintyy. Tämä ei ole kuitenkaan

muodostunut yhteistyön ja yhteisen päätöksen esteeksi. Yläkemijoella on todettu, että kylien väestön vähentyessä lähipalveluja ei voida enää turvata jokaisessa kylässä, vaan palvelutason kehittämiseksi on kyettävä kylien väliseen yhteistyöhön perinteisten kyläidentiteettien sitä estämättä.

”Maaseudun etujen turvaamiseksi tarvitaan uutta paikallisuutta, yhteistyön ja luottamuksen periaatteita ja normistoa.” (Tekoja luokaa – maita valaiskaa, Yläkemijoen kehittämissuunnitelma 2007).

Yläkemijoen aluelautakunta pähkinäkuoressa

Yläkemijoen aluelautakunta perustettiin Rovaniemen maalaiskunnassa vuonna 1993 aluehallintokokeiluna. Aluelautakunta on siis toiminut pian 20 vuoden ajan.

Aluelautakunnan toiminnan tavoitteena on järjestää asukas- ja asiakaslähtöisiä palveluja niin, että asukkaat saisivat tarpeitaan vastaavat peruspalvelut omalta alueeltaan. Aluelautakunta perustettiin alun perin valtakunnallisen vapaakuntakokeilun aikaan aluehallintokokeiluna, jossa haluttiin etsiä uusia toimintamuotoja kunnalliseen palvelutuotantoon alueellisten luottamushenkilöiden, alueella toimivien kunnan työntekijöiden ja alueen omien toimijoiden yhteissuunnittelun avulla. Tavoite on alusta lähtien ollut yhdistää monipuolisesti ja ennakkoluulottomasti alueen väestön asiantuntemus kaupungin palveluksessa olevien ammattilaisten ja työntekijöiden ammattitaitoon, ja samalla tuoda päätöksenteko mahdollisimman lähelle asukkaita.

Huomion arvoista on se, että aluelautakunnan toiminta on jatkunut Rovaniemen kaupungin ja maalaiskunnan kuntaliitoksesta (2006) huolimatta. Ennen kuntaliitosta Yläkemijoen alueen väestö oli lähes 10 prosenttia koko Rovaniemen maalaiskunnan väestöstä. Nykyisin Yläkemijoen alueella asuu vajaa kaksi prosenttia Rovaniemen kaupungin asukkaista.

Yläkemijoen aluelautakunnan keskeisiä arvoja			
Läheisyysperiaate	Innovatiivisuus	Monialaisuus	Yhteistyö
Tehdään päätökset lähellä asukkaita eli heitä, joita päätökset koskevat	Ylitetään sektorirajat	Asetetaan kyläläisten toimiva arki etusijalle palveluista päätettäessä	Yhteistyö kaupungin organisaation ja kyläläisten kesken
Reagoidaan palvelutarpeiden muutoksiin nopeasti	Käytetään taloudelliset resurssit joustavasti ja innovatiivisesti	Monialaisuus on avain myös toiminnan taloudelliseen tehokkuuteen	Yhteistyö kaikkien kylällä toimivien tahojen kesken (myös mm. SRK, järjestöt, yritykset) Kyläläiset ja alueen kylät puhaltavat yhteen hiileen

Ritva Pihlaja

Aluelautakunnassa on yhdeksän jäsentä, joilla jokaisella on henkilökohtainen varajäsen. Jäseniä on yksi jokaisesta kylästä, riippumatta kylän asukasmäärästä. Jäsenet valitaan kyläkokouksissa neljäksi vuodeksi eli valtuustokaudeksi kerrallaan. Rovaniemen kaupunginvaltuusto hyväksyy jäsenet kyläkokousten esityksestä.

Palvelut

Yläkemijoen aluelautakunta on yksi Rovaniemen kaupungin lautakunnista. Aluelautakunnalle on määritely oma tehtäväalue sekä maantieteellinen toiminta-alue. Toiminta-alue on rajattu tämän raportin sivun 2 yläreunan kartassa.

Aluelautakunta järjestää Yläkemijoen alueen

- perusopetuspalvelut,
- kulttuuripalvelut,
- liikuntapalvelut,
- nuorisopalvelut ja
- terveydenhuoltopalvelut

sekä vastaa

- lapsiperheiden ja
- ikäihmisten palveluista sekä
- alueen kehittämistoiminnasta.

Yläkemijoen aluelautakunta toimii Rovaniemen kaupungin hallinto-organisaation yhtenä tilaajalautakuntana. Rovaniemen kaupunki on vuodesta 2006 soveltanut sisäistä tilaaja-tuottajamallia. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että Yläkemijoen aluelautakunnan tehtävänä on järjestää alueen palvelut tekemällä Rovaniemen kaupungin kanssa palvelusopimus kyseisten palvelujen tuottamisesta.

Lasten ja nuorten palvelusopimus käsittää päivähoidon, perusopetuksen sekä kulttuuri- ja nuorisopalvelut. Ikäihmisten palvelusopimus kattaa kotihoidon palvelut. Lisäksi laaditaan terveysneuvonnan palvelusopimus. Aluelautakunnan rooli ja tehtävä monialaisena lähes kaikkien tehtäväalueiden palvelujen tilaajana poikkeaa muista tilaajalautakunnista, jotka hoitavat tietyn sektorin palvelujen tilaamisen.

Talous

Aluelautakunnan budjetti on vuonna 2012 yhteensä 2.117.615 euroa. Tällä vuotuisella määrärahalla aluelautakunnan tulee järjestää seuraavat palvelut, palvelusopimusten mukaisesti:

	€	aluelautakunta tilaa palvelut
Päivähoito	135.111	päivähoidon palvelukeskukselta
Perusopetus	1.373.119	koulupalvelukeskukselta
Kulttuuri ja kirjasto	28.104	kulttuuripalvelukeskukselta
Nuorisopalvelut	45.939	liikunta- ja nuorisopalvelukeskukselta
Kotihoito	260.576	sosiaali/terveyspalvelukeskukselta
Terveysneuvonta	93.372	sosiaali/terveyspalvelukeskukselta
Kehittämistoiminta, Siula	181.393	
Yhteensä	2.117.615	

Huomionarvoista on, että Yläkemijoen aluelautakunnalla olisi tilaajalautakuntana mahdollista järjestää palvelut myös muuten kuin tilaamalla ne Rovaniemen kaupungin tuotanto-organisaation palvelukeskuksilta. Aluelautakunta voisi järjestää palvelut ostamalla niitä myös yksityiseltä tai kolmannelta sektorilta. Tähän mennessä tällaista muuta kaupungin oman palvelutuotannon kanssa kilpailevaa palvelutoimintaa on ollut Yläkemijoen alueella kuitenkin kovin vähän tai sitä ei ole osattu hyödyntää.

Tärkeä kysymys onkin, mitä näistä palvelusopimuksiin sisältyvistä palveluista olisi tulevaisuudessa tuotettavissa kylän yrittäjien tai järjestöjen toimesta. Voisivatko kyläläiset huolehtia esimerkiksi koulun siivous- ja ruokahuoltopalveluista, päivähoitopalveluista, nuoriso- ja kulttuuripalveluista, kotihoidon palveluista, terveysneuvonnasta yrittäjinä? Olisiko kylän asukkailla ammattitaitoa ja kiinnostusta ryhtyä palvelualan yrittäjäksi?

Perusteita näille kysymyksille antavat kotiapukuponkikokeilusta saadut kokemukset. Kotiapukuponkikokeilua (kts. tarkemmin jäljempänä s.8-9) Yläkemijoella alkuvuodesta 2012 käynnistettäessä epäiltiin, löytyykö alueelta riittävästi tukipalveluja tarjoavia paikallisia yrittäjiä. Aktiivisen etsimisen ja henkilökohtaisten kontaktien myötä palvelujen tuottajia on kuitenkin löytynyt lopulta enemmän kuin uskallettiin ennakoida.

Olisiko palveluja ja tehtävänkuvia ennakkoluulottomasti yhdistelemällä mahdollista käyttää myös taloudellisia resursseja entistä järkevämmiin? Minkälaista yritysneuvontaa tai koulutusta tarvittaisiin?

Vaikka harvaan asutun alueen olosuhteet – pitkät välimatkat, harva asutus, pieni asiakaspohja – ovatkin palveluyrittäjyydelle myös Yläkemijoella suuri haaste, tarjoaa palvelujen järjestämistä koskeva aluelautakunnan paikallinen päätösvalta myös paikallisen palveluyrittäjyyden kehittämisen kannalta valtavan suuria mahdollisuuksia. Käynnistetty kotiapukuponkikokeilu on yksi väline luotaessa pala palalta markkinoita myös paikallisille yksityisille palveluyrityksille. Väestön ikääntyessä ja pitkien etäi-

syyskien takana kotonaan asuvien ikäihmisten palvelujen järjestämisen haasteiden kasvaessa tarvitaan entistä enemmän tämäntyyppistä ennakkoluulotonta kehittämistyötä. Ja sitä ei voida tehdä, ellei tunneta paikallisia olosuhteita ja toimijoita.

Tämä on yksi tärkeä näkökulma, joka korostaa paikallisen tason päätösvallan tärkeyttä ja samalla alueen elinkeinojen ja myös taloudellisesti järkevän paikallisesti räätälöidyn palvelurakenteen kehittämistä.

Kehittämistoiminta

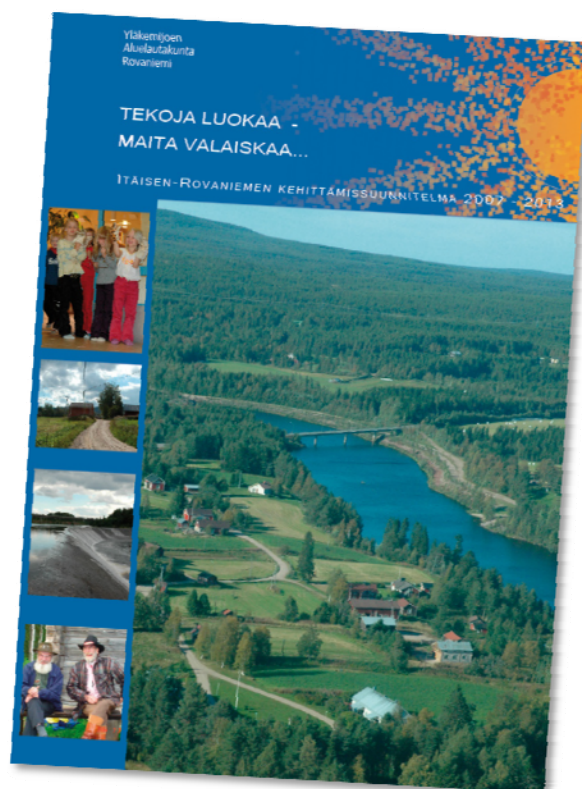
Edellisellä sivulla mainitusta kehittämisbudjetista aluelautakunta myöntää avustusta muun muassa kylillä toteutettavien kulttuuritapahtumien järjestämiseen, kylätoimikuntien toimintaan, hiihtolatujen kunnossapitoon sekä maksaa toimitilojen vuokria ja infokeskus Siulan toimintaa. Aluelautakunta on linjannut, että kylillä järjestettävillä tapahtumilla maksetaan tukea vain, jos ne ovat pääsymaksuttomia.

Vuonna 2012 aluelautakunnan kehittämisraha on suunniteltu käytettäväksi seuraavasti:

	€	määrärahasta maksetaan mm.
Kuljetus	17.500	asiointikuljetukset, retket
Avustukset	17.500	kylätoiminta, yhdistykset, kulttuuri, hiihtolatut
Vuokrat	16.000	kylätilat, nuorisotila Vantus
Infokeskus Siulan toiminta	50.000	
KotiapuKuponki	4.000	
Vapaaehtoistoiminnan tukeminen	1.000	naapuriapu
Hankevaraus	9.000	
Muu kehittämistoiminta	66.393	
Yhteensä	181.393	

Tämä Yläkemijoen alueen kehittämistoiminta ja -budjetti, jota aluelautakunta koordinoi, perustuu pääosin alueen asukkaiden yhdessä laatimaan kehittämissuunnitelmaan **Tevoja luokaa – maita valaiskaa, Itäisen Rovaniemen kehittämissuunnitelma 2007-2013**.

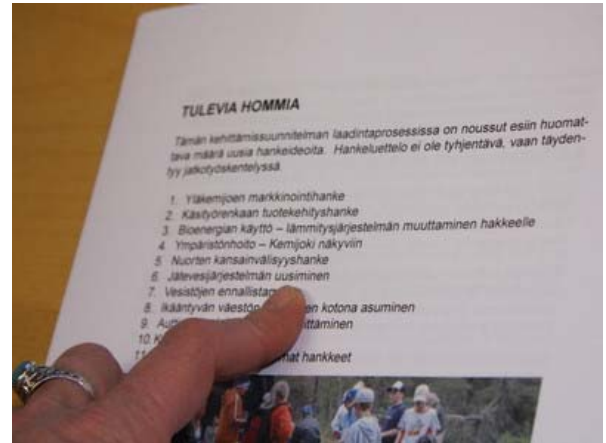
Kehittämissuunnitelmaa ryhdyttiin aikanaan laatimaan, kun päätös Rovaniemen maalaiskunnan ja kaupungin yhdistymisestä oli tehty. Kuntaliitossopimuksessa uusi Rovaniemen kaupunki sitoutui panostamaan maaseutunsa elävänä pitämiseen ja kehittämiseen. Yläkemijoen alueen kyläläiset halusivat korostaa, että maaseutukylien kehitys ei määräydy yksinomaan kaupungin keskustan säteilyvaiikutuksista. Vähintään yhtä tärkeää on se, että kyläläiset tuovat itse esille kylien vahvuuksia, määrittelevät itse kehittämisensä pääsuuntaviivat ja myös yksilöivät tarvittavat toimenpiteet. Nämä muotoiltiin yhteistyönä kehittämistyöryhmän, aluelautakunnan ja eri työryhmien kesken. Kehittämis-

työryhmässä oli mukana alueen asukkaita, yrittäjiä, seurakunnan sekä järjestöjen ja aluelautakunnan edustajia.

Yläkemijoen kehittämissuunnitelman kolme tukijalkaa ovat

1. toimivat lähipalvelut,
2. kehittyvät elinkeinot sekä
3. viihtyisä ja vetovoimainen asuinympäristö.

Tärkeää on huomata, että Yläkemijoen kehittämissuunnitelma poikkeaa selvästi tavanomaisista kyläsuunnitelmista. Olennaista Yläkemijolla on, että suunnitelmaa toteutetaan ja alueen kehittämissaasteisiin vastataan kahdelta suunnalta. Alueen asukkaat, yritykset, yhteisöt ja järjestöt edustavat asukaslähtöistä näkökulmaa. Tämän rinnalla – yhtä tärkeänä – Yläkemijoen aluelautakunta tarkastelee kehittämiskohteita kunnallisen päätöksentekijän näkökulmasta ja linjaa toimenpiteitä, joilla aluehallintoa vahvistetaan ja kehitetään.

Tiedottaminen

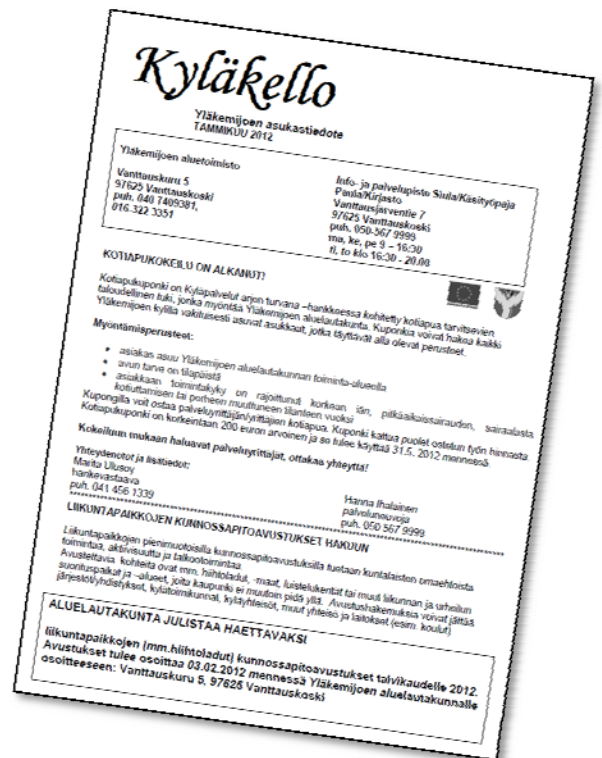
Tiedottaminen on ollut aluelautakunnan toiminnan alusta alkaen tärkeä osa kokonaisuutta. *”Jos ei ole tietoa, silloin on luuloja.”*

Aluelautakunta julkaisee asukastiedote Kyläkelloa noin 10 kertaa vuodessa yhteistyössä alueen yhdistysten, yritysten ja Rovaniemen seurakunnan kanssa. Kyläkello toimitetaan koulun yhteydessä sijaitsevassa aluetoimistossa.

Kotiapukuponki

Kotiapukuponki on yksi Yläkemijoen alueen hanketoiminnan tuoreimpia tuloksia.

Se on paikallinen sovellus palvelusetelistä, ja järjestelmää kokeillaan vuoden 2012 aikana. Aluelautakunta myöntää kotiapukupongin avulla taloudellista tukea tilapäistä apua tarvitseville kyläläisille, joiden toimintakyky on rajoittunut esimerkiksi korkean iän, pitkäaikaissairaudesta tai perheen muuttuneen tilanteen vuoksi. Kotiapukuponki täydentää kaupungin palvelusetelijärjestelmää, ja sillä voi hankkia esimerkiksi siivous-, ruoanlaitto- ja pyykkipalveluja, apua kauppa-, pankki- ja apteekkiasioihin tai puutarha-, piha-, lumitöihin, pienimuotoisiin kodin korjauksiin tai diabeetikkojen jalkojen hoitoon. Lapsiperheet voivat hakea kotiapukuponkia esimerkiksi lapsen tai vanhemman sairastuessa. Kaupungin myöntämiä palvelusetelitä ei ole tarkoitettu tällaisten, etupäässä kotona asumista tukevien palvelujen hankkimiseen.

Kotiapukupongin arvo on 50 prosenttia palvelun kokonaishinnasta. Asiakas maksaa palvelun kokonaishinnan ja kotiapukupongin erotuksen. Asiakkaalle voidaan kerralla myöntää 200 euron arvoinen kuponki. Jos asiakkaalle on myönnetty kuponki 100 euroa, joka oikeuttaa 200 euron palveluhankintaan, ja palvelu maksaakin 250 euroa, asiakkaalle jää itselleen maksettavaksi 150 euroa.

Kotiapukuponki on otettu Yläkemijoella käyttöön aluksi kokeiluluonteisesti, ja sen rahoitukseen on varattu aluelautakunnan kehittämismudjetista alustavasti 4.000 euroa. Kupongista on tiedotettu ahkerasti, ja mahdollisia Yläkemijoen alueella toimivia palveluyrittäjiä on haravoitu suoria henkilökohtaisiin kontakteihin.

Kotiapukupongin avulla pyritään helpottamaan pienituloisten kyläläisten mahdollisuuksia hankkia sellaisia välttämättömiä peruspalveluja, joita kaupunki ja aluelautakunta eivät enää järjestä. Toinen kotiapukuponkijärjestelmän tavoite on luoda Yläkemijoen alueella markkinoita yksityisille palvelualan pienyrityksille ja sitä kautta myös uusia toimeentulomahdollisuuksia alueen asukkaille. Tämän raportin liitteenä on Yläkemijoen kaikkiin kotitalouksiin jaettu kotiapukuponkiopas.

Kauempaa Yläkemijoen toimintaa tarkasteltaessa huomio kiinnittyy siihen, miten valtavan suuri merkitys aluelautakunnan käytettävissä olevalla kehittämismäärärahalla on. On todettu, että jo pienetkin esimerkiksi paikalliseen järjestötoimintaan osoitetut avustukset ovat tärkeä kannustin sekä taloudellisesti että henkisesti. Yläkemijoen aluelautakunta saa päättää näistä pienistä paikallisista avustuksista, lähellä ja asiantuntevasti, mutta sen lisäksi sillä on käytössään myös muuta kehittämisrahaa, jolla se saa aikaan toimintaa, joka vaikuttaa selvästi ja suoraan alueen asukkaiden hyvinvointiin. Tämä on ollut Rovaniemellä mahdollista, koska maalaiskunnan ja kaupungin yhdistymisavustusta sekä maalaiskunnan perustaman kylien kehittämissäätiön tuottoa on haluttu käyttää kylien kehittämiseen.

Yläkemijoen esimerkki antaa aiheita kuntien myös laajemmin Suomessa pohtia sitä, miten paikalliseen kehittämiseen myönnetty kunnan tuki kertaantuu, kuntalaisten ja kunnan yhteiseksi hyväksi.

Aluelautakuntamallia laajennetaan

Yläkemijoen aluelautakunta on toiminut jo lähes 20 vuoden ajan. Saadut kokemukset ovat olleet pääosin myönteisiä.

Aluelautakunta on kyennyt järjestämään alueen asukkaiden palvelut asiakaslähtöisesti, tehokkaasti ja taloudellisesti. Se on pysynyt aina sille annetussa budjetissa. Toiminnan on myös todettu vahvistaneen Yläkemijoen alueen identiteettiä ja asukkaiden mahdollisuuksia osallistua todelliseen päätöksentekoon alueen omista asioista päätettäessä. Toimintamalli on myös osoittanut, että yhteistyö on voimaa, niin kylien kesken, kylän kaikkien toimijoiden kesken kuin asukkaiden ja kaupungin luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden välillä.

Vaikka Yläkemijoen aluelautakunta onkin jo vuosia herättänyt valtakunnallista mielenkiintoa ja se on todettu uraauurtavaksi ja esimerkilliseksi malliksi siirtää todellista päätösvaltaa lähemmäs asukkaita, toimintamalli ei ole levinnyt. Yläkemijoen aluelautakunnan kaltaisia lähidemokratian ja asukasvaikut-

tamisen ratkaisuja, joissa kyläläisille siirretään todellista päätösvaltaa palveluja ja taloutta koskien, ei ole otettu käyttöön muualla Suomessa eikä myöskään Rovaniemen muilla maaseutualueilla.

Nyt, vuonna 2012 Rovaniemen kaupunki on osana kaupungin laajempaa lautakuntauudistusta pohtimassa aluelautakuntamallin laajentamista myös muihin Rovaniemen kyliin.

Kaupungin hallintosääntötyöryhmä järjesti tammikuun lopussa ja helmikuun alussa 2012 Rovaniemen kylillä viisi kuulemistilaisuutta. Tilaisuuksissa esiteltiin aluelautakuntamallia kyläläisille, käytiin keskustelua kylien asukkaiden kanssa kylien mielenkiinnosta aluelautakuntaa kohtaan sekä alueiden halukkuudesta ja valmiudesta tällaiseen alueelliseen toimintaan. Tilaisuuksiin osallistui kymmeniä kyläläisiä.

Kaikilla viidellä alueella kyläläiset ottivat mielenkiinnolla ja varovaisen myönteisesti vastaan kaupungin hallintosääntötyöryhmän esittämän haasteen alueellisen toimielimen perustamisesta.

Kaupungin hallintosääntötyöryhmä jatkaa helmi-maaliskuussa 2012 näiden kylätilaisuuksien keskustelujen pohjalta asian valmistelua. Tavoitteena on, että työryhmän ehdotus uudesta mallista olisi esiteltävissä Rovaniemen kaupunginvaltuustolle maaliskuun loppuun 2012 mennessä ja käyttöön otettavissa vuoden 2013 alussa.

Kaupunki hankkii lisäinformaatiota kylille osoittamallaan kirjallisella kyselyllä. Kyselyllä halutaan selvittää tarkemmin, onko alueilla tarvetta, halua ja valmiutta alueelliseen päätöksentekoon palvelujen järjestämiseksi asukkaille, millaisia tehtäviä alueellisen toimielimen tulisi hoitaa, miten jäsenet tulisi kylien mielestä nimetä (poliittisten puolueiden nimeämistä ehdokkaista vai kyläyhdistysten esityksestä) sekä millaisia resursseja alueellinen päätöksenteko edellyttäisi. Kyselyn määräaika on helmikuun puolivälissä 2012.

Näissä tammi-helmikuussa 2012 järjestetyissä kylätilaisuuksissa kaupungin johtavat viranhaltijat esittelivät, millaisia suunnitelmia kunnallisen päätöksentekojärjestelmän uudistamiseksi Rovaniemen kaupungissa on tehty. Jos alueellisia toimielimiä perustetaan, tarkoittaa se samalla sitä, että kaupunki lakkauttaa Rovaniemellä toimivan kylien neuvottelukunnan sekä maaseutulautakunnan. Maalaiskunnan ja kaupungin yhdistymisestä lähtien toiminut 13-jäseninen kylien neuvottelukunta ei ole täyttänyt sille asetettuja tavoitteita muun muassa lausuntojen antajana ja arvioijana.

Tammi-helmikuussa järjestetyissä kyläilloissa kerrottiin, mitä rooleja ja tehtäviä alueellisille toimielimille on tässä vaiheessa alustavaa suunnittelua hahmoteltu. Hallintosääntötyöryhmä on suunnittelu- ja valmisteluprosessin tässä vaiheessa todennut, että perustettavilla uusilla alueellisilla toimielimillä voi olla myös erilaisia rooleja. **Alueelliset toimielimet voisivat toimia joko**

- 1. peruspalvelujen järjestäjänä / tilaajana,**
- 2. alueen resursoituna kehittäjäorganisaationa tai**
- 3. kansalaisvaikuttamisen kanavana, osallisuuden vahvistajana.**

Niillä voisi myös olla nämä kolme roolia yhtä aikaa, Yläkemijoen aluelautakunnan tavoin. Nämä roolit hahmottuvat ja täsmentyvät suunnittelun ja keskustelun edetessä. Koko vuosi 2012 on näin ollen Rovaniemen uuden alueellisen lähidemokratiamallin kehittämisen kannalta intensiivistä ja erittäin mielenkiintoista aikaa.

Tärkeässä roolissa näissä kaupungin järjestämässä kyläilloissa olivat Yläkemijoen aluelautakunnan edustajat. He kertoivat aluelautakunnasta sekä vastasivat kysymyksiin, millaista aluelautakunnan työ käytännössä on, mitä hyötyjä ja mahdollisuuksia ja vastaavasti mitä vastuuta ja velvollisuuksia se alueen asukkaille tarkoittaa.

Hallintosääntötyöryhmän jäsenet korostivat, että heillä – niin ryhmän viranhaltija- kuin luottamushenkilöedustajilla – oli todellinen halu ja tavoite kuunnella aidosti kyläläisten näkemyksiä näissä kyläilloissa. Tämä henki oli aistittavissa ainakin ensimmäisessä kyläillassa Kivitaipaleen koululla 18.tammikuuta 2012. Myös neljästä seuraavasta kyläillasta on kerrottu, että tunnelma on niissä ollut avoin, keskusteleva ja tulevaisuuden haasteisiin yhdessä rakentavasti suhtautuva, ja kaupungin edustajat ovat jopa kannustaneet kyläläisiä tarttumaan tarjottuun toimintamalliin.

Lakkauttamisesta laajentamiseen

Yläkemijoen aluelautakunnan toimintamalli ei ole laajasta tunnettuudestaan huolimatta levinnyt aiemmin muualle. Aluelautakunnan edustajien mukaan toimintamalli ei ole myöskään herättänyt aikaisempina vuosina Rovaniemen kaupungin viranhaltijoiden tai päättäjien mielenkiintoa.

Kaupunki on nyt päättänyt laajentaa alueellista toimivaltaa muillekin Rovaniemen maaseutualueille. Vielä runsas vuosi aikaisemmin kaupungilla oli päinvastaiset suunnitelmat. Lokakuussa 2010 uutisoitiin, että kaupunki on lakkauttamassa Yläkemijoen aluelautakunnan. Sen ei katsottu soveltuvan väestöperusteiseen, elinkaarimallin mukaiseen lautakuntamalliin, jota kaupunki oli siinä vaiheessa suunnittelemassa. Aluelautakunta myös poikkesi kaupungin organisaation muista lautakunnista, vastuiden ja tehtäväalueiden epäselvyys sekä aluelautakunnan monialaisuus ja erilainen toimintakulttuuri aiheuttivat kaikki jonkinlaista kitkaa. Niin ikään jotkut tahot näkivät, että Rovaniemen maaseutualueet olivat eriarvoisessa asemassa, kun Yläkemijoella aluelautakunnalla oli selvästi enemmän muita alueita enemmän päätösvaltaa oman alueensa asioista ja tämän nähtiin mahdollistavan paremmat palvelut Yläkemijoen alueen asukkaille.

Kaupungin linja kuitenkin muuttui ja hallintosääntötyöryhmä ryhtyi valmistelemaan aluelautakuntamallin laajentamista. Yhtenä syynä tähän linjanmuutokseen on nähty kesäkuussa 2011 Rovaniemellä järjestetty tilaisuus *Kyläparlamentti – Kylien Rovaniemeä etsimässä*. Tilaisuus kokosi yhteen suuren

joukon kylien asukkaita sekä kaupungin viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä. Tilaisuudessa kuultiin asiantuntijoiden sekä Rovaniemen kyläalueiden edustajien puheenvuoroja.

Yläkemijoen aluelautakuntamallia kyläparlamentissa esiteltäessä todettiin, että paikallista kehittämistyötä on tehty alueella jo 18 vuoden ajan ja toiminnalla on voitu osoittaa mallin toimivuus sekä lähidemokratian toteutuminen. Näin on käytännössä tuettu kylien elävänä säilymistä. Kysyttiin, miksei mallia voitaisi toteuttaa myös muilla kyläalueilla ja sitä kautta tukea kaupungin tavoitteita olla asukkaiden, yritysten, maakunnan ja *kylien* Rovaniemi.

Toisena syynä, miksi kaupungin linja aluelautakuntien suhteen muuttui, on mainittu valtuustoryhmien myönteinen kanta alueellisiin toimielimiin. Valtuustoryhmät torjuivat pitkään valmistellun lautakuntien elinkaarimallin, koska oli epävarmaa, miten se olisi tehnyt mahdolliseksi aluelautakuntamallin jatkamisen ja laajentamisen. Syksyllä 2011 kaupunki kutsui kaikkien kyläalueiden edustajat kuulemaan kaupungin alustavista suunnitelmista ja keskustelemaan alueellisen vaikuttamisen erilaisista muodoista. Tämä yhteistilaisuus pohjusti tammi-helmikuussa 2012 järjestettyjä kyläkohtaisia tilaisuuksia.

Pohdintaa ja johtopäätöksiä

Entä kun taloudellinen liikkumavara pienenee?

Edellä on kuvattu Yläkemijoen aluelautakunnan roolin kahta ulottuvuutta. Se ensinnäkin päättää kaupungin organisaatioon kuuluvana tilaajalautakuntana alueen peruspalveluista. Tätä roolia ja osaa aluelautakunnan toiminnasta on Rovaniemen kaupungin kanssa tehtävän yhteistyön näkökulmasta kutsuttu **palvelukumppanuudeksi**. Tämän ohella aluelautakunta toimii alueen kehittäjäorganisaationa. Tätä osaa kutsutaan vastaavasti **kehittäjäkumppanuudeksi**.

Yläkemijoen aluelautakunnan toiminta on ollut näitä molempia, palvelukumppanuutta ja kehittäjäkumppanuutta. On kuitenkin aiheellista kysyä, minkälaiselta tulevaisuus näyttää, eli millaista kumppanuutta jatkossa halutaan ja voidaan toteuttaa.

Miten tällaista aluelautakunnan toimintamallia voidaan soveltaa jatkossa, kun kuntatalous on entistä tiukemmalla väestön ikääntyessä ja huoltosuhteen vinoutuessa? Kuka tekee päätökset siitä, mitä palveluja on saatavilla lähipalveluna Rovaniemen maaseutualueilla? Tai siitä, mikä osuus kaupungin budjetista ohjataan maaseutualueilla asuvien rovaniemeläisten palveluihin, ja minkä verran panostetaan keskustan alueen palveluihin?

Nämä ovat keskeisen tärkeitä kysymyksiä maantieteellisesti laajassa kunnassa, missä etäisyys kunnan ääri laidasta toiseen on yli 170 kilometriä ja välimatkat kyliltä kaupungin keskustaan ja palvelukylille ovat erittäin pitkiä. Kysymykset ovat keskeisen tärkeitä myös siksi, että jo lähes 90 prosenttia rovaniemeläisistä asuu nykyisin 15-20 kilometrin säteellä kaupungin keskustasta. Samalla kuitenkin entistä useammat kylillä asuvista ovat ikäihmisiä, joiden arjessa selviytymisen kannalta toimivat lähipalvelut ovat elintärkeitä.

Jos kuntatalouden ahdinko pahenee tulevina vuosina ja aluelautakuntamallia päätetään Rovaniemellä laajentaa, tämänkaltaiset kysymykset resurssien oikeasta ja oikeudenmukaisesta jakamisesta tulevat entistä keskeisemmiksi. Ilman, että niihin vastataan poliittisessa päätöksenteossa koko Rovaniemen tasolla selkeästi, ei aluelautakuntien kohdalla voida puhua todellisesta toimivallasta.

On siis tärkeää, että samaan aikaan alueellisten toimielinten tehtäviä suunniteltaessa ryhdytään vakavasti puhumaan siitä,

- kenellä kaupungissa on valta ja vastuu päättää aluelautakuntien alueella tarjottavista palveluista, niiden sijainnista, palvelutasosta ja palveluihin käytettävien kunnan määrärahojen suuruudesta, eli onko päätöksentekijänä valtuusto, sektorilautakunta vaiko aluelautakunta sekä siitä,
- mitä palveluja kaupunki sitoutuu Rovaniemen maaseutualueilla tarjoamaan ja minkä tasoisina nämä palvelut toteutetaan eli mitä palveluja kylissä tarjotaan lähipalveluna ja miten lähipalvelu määritellään.

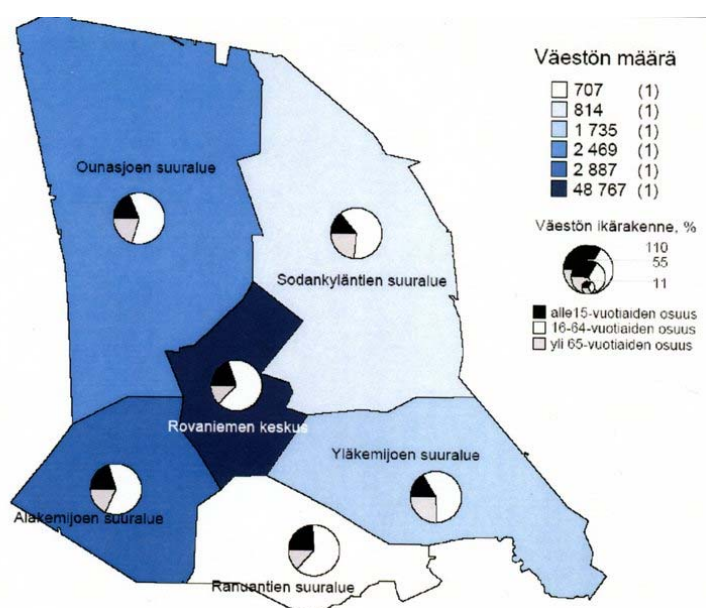
Pulmalliset palvelualueet

Rovaniemen kaupunki on luonnollisesti käsitellyt edellä mainittuja kysymyksiä muun muassa lautakunnissa ja osana vuotuista talousarviosuunnitteluaan. Näitä kysymyksiä palvelujen tuottamisesta ja aluerakenteesta on käsitelty myös *Rovaniemen alueiden käytön strategiassa* (2006). Strategiassa tuodaan esille termit **palvelualue** ja **palvelukylä**.

Näillä termeillä haluttiin strategiassa määrittellä laajan maaseutumaisen kaupungin kyläverkosto sekä ne asukas- ja työpaikkamääriltään suurimmat kylät, joiden halutaan tuottavan palveluja ympäröiville alueille. Kyläverkoston muodostavat Meltauksen, Sinetän, Muurolan, Vikajärven, Vanttauskosken ja Kivitaipaleen keskuskylät palvelualueineen.

Strategiaan on kirjattu, että näillä palvelualueilla, vähintään näissä keskuskylissä, tulee säilyttää perustasoiset palvelut eli koulu, kaupallinen palvelu, terveydenhuollon vanhustenhuollon peruspalvelu sekä päivähoito ja esiopetus.

Edelleen todetaan, että riittävät peruspalvelut tulee taata kaikille kaupungin asukkaille, huolimatta kasvavista kustannuksista. Käytännössä tämän todetaan tarkoittavan panostuksia palvelualueiden keskuskyliin, joissa niissäkin tulee ottaa huomioon väestömäärissä ja ikärakenteessa tapahtuvat muutokset. Kaupungin taloudellisen tilanteen sanotaan lopulta vaikuttavan siihen, miten nämä tavoitteet saavutetaan.

Kaupungin taloudellinen tilanne lienee taustalla syynä siihen kovaan kritiikkiin, jota kylien edustajat näitä kaupungin käyttämiä palvelualue- ja palvelukylämääritelmiä kohtaan esittävät. Kylien edustajat toteavat, ettei edes strategiassa nimetyissä keskuskylissäkään ole enää asukkaiden eri elämäntilanteissa tarvitsemia välttämättömiä peruspalveluja, jotka mielletään lähipalveluiksi eli palveluiksi, joita asukkaat tarvitsevat säännöllisesti, lähes päivittäin.

Kritiikkiä esitetään myös siitä, miten kylien ja asukkaiden eriarvoisuus on viime vuosina kasvanut. Etäisyydet palvelualueiden sisälläkin ovat suuria, ja keskuskylän palvelujen kuihtuessa näiden käsitteiden koko perustan nähdään murenevan, kun palvelukylä ei voi enää tukea ympäröivän maaseudun elinvoimaisuutta.

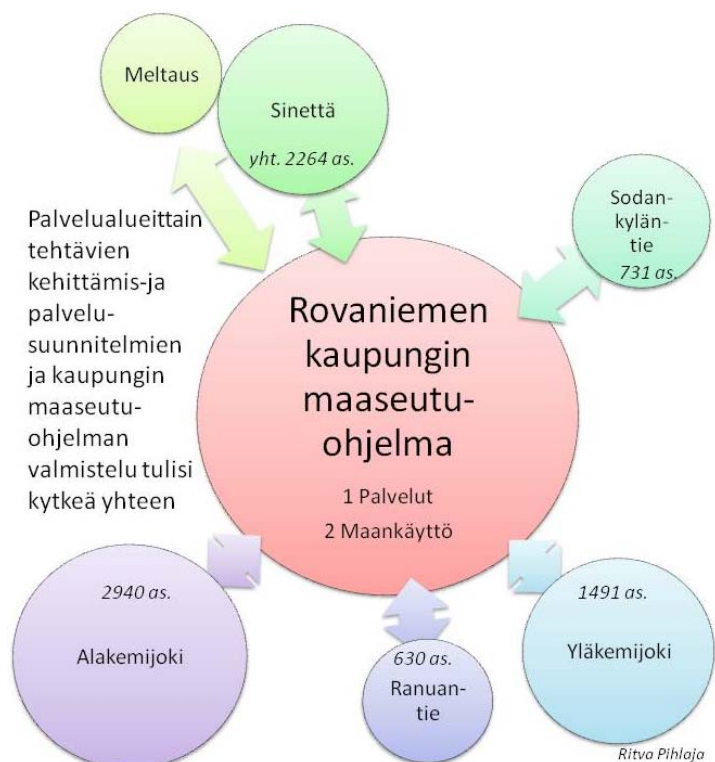
Suunnittelu ja lähidemokratia

Jos Rovaniemen kaupunki päättää ottaa käyttöön uuden lähidemokratiamallin ja aluelautakunta-toiminta laajennetaan käsittämään kaikki Rovaniemen maaseutualueet, tulisi tämän tarkoittaa suurta muutosta myös asioiden valmisteluun. Muutoksen tulisi ulottua sekä kaupungin organisaatioon että kylätasolle. Jos aluelautakunnille halutaan antaa todellista valtaa vaikuttaa alueensa asioihin, niiden tulee voida osallistua siihen valmistelutyöhön, jossa edellä mainittuja linjauksia laajan kaupungin palveluverkostosta tai budjetista tehdään.

Toisin sanoen virallinen kuntasuunnittelu ja kylätasolla tehtävä epävirallinen kyläsuunnittelu tulee kytkeä sekä valmisteluprosesseina että sisällöllisesti yhteen. Yläkemijoella näin on osittain pyritty jo tähän mennessä tekemään seuraamalla alueelle tehtyä kehittämissuunnitelmaa. Painotus on kuitenkin alueen kehittämisessä ja yhteensovittamisesta on tehty aluelautakunnan kehittämisbudjetin osalta. Yhteissuunnittelua palvelujen ja palveluverkoston osalta ei ole Yläkemijoellakaan juuri tehty.

Kylien edustajat ovat esittäneet, että Rovaniemen kaupunki laatisi koko kaupungin maaseutualueet kattavan maaseutuohjelman.

Tämä parhaillaan käynnissä oleva vaihe, kun aluelautakuntamallin laajentamisesta ollaan päättämässä, olisi luonteva ja erinomainen tilaisuus kytkeä kaupungin strateginen suunnittelu ja palvelualueittain tehtävät palvelu- ja kehittämissuunnitelmat yhteen. Kaupungin maaseutuohjelman sisältö voitaisiin rakentaa jokaisella palvelualueella erikseen koottavien ja yhteisesti koordinoitavien palvelu- ja kehittämissuunnitelmien pohjalta. Tätä kautta luotaisiin paitsi yhteistä osaamista ja uudenlaista toimintakult-

tuuria, myös asiantuntijatiетoon ja asukkaiden kokemusperäiseen tietoon perustuvaa aineistoa päätöksenteon pohjaksi.

Suunnittelun tulisi tapahtua yhteistyössä alueiden asukkaiden ja kaupungin viranhaltijoiden sekä luottamushenkilöiden kesken erilaisissa työryhmissä. Suunnittelua voisi tehdä osin vapaaehtoistyönä, osin virkatyönä, kenties oppilaitosten tai yliopiston avustamana, uusiakin menetelmiä hyödyntäen (esimerkiksi palvelumuotoilu).

Alkuvuonna 2012 uudelleen valittavan Rovaniemen asukasiamiehen rooli voisi tässä prosessissa olla hyvin keskeinen. Kaupunginvaltuusto päättäisi koko kaupungin kattavan maaseutuohjelman linjauksista.

Jos aluelautakuntamallista halutaan aidosti toimiva, asukkaiden ja alueiden vaikuttamismahdollisuus tulee siis ulottaa myös asioiden valmisteluun ja suunnitteluun. Tämä edellyttää luonnollisesti uudenlaisten toimintatapojen kehittämistä ja uudenlaisen toimintakulttuurin omaksumista, jossa kuntalaisille rakennetaan tietoisesti uudenlaista roolia.

Tuoreen väitöstutkimuksen (*Jäppinen 2011*) mukaan kuntalaisella on kaksi osallistumiskanavaa julkisten palvelujen uudistamiseen: perinteinen tapa osallistua palveluja koskevaan päätöksentekoon edustuksellisen ja suoran demokratian kautta ja uudempi innovatiivisempi tapa osallistua itse palvelutuotannon suunnitteluun ja kehittämiseen käyttäjälähtöisen innovaatiotoiminnan kautta. Perinteisessä hallintotavassa kunta, *hierarkkisena hallintokuntana*, keskustelee palvelutuotantonsa uudistamisesta vain vallassa olevan eliitin eli poliittisten päättäjien kesken. Toinen – Rovaniemellä nyt kenties kehittyvä – toimintatapa on, että kunta, *verkosto- ja kansalaiskuntana*, keskustelee jo muutoksen ituna olevista ideoista sekä poliittisen eliitin että palvelujen käyttäjien kesken.

Väitöstutkimuksessa todetaan, että palvelujen käyttäjät ovat valmiimpia julkiseen keskusteluun ja käyttäjälähtöisyyden vaatimiin muutoksiin kuin palvelujen tuotannosta vastaavat poliitikot ja viranhaltijat. Tutkimuksessa tuodaan esille useita, niin taloustieteen kuin demokratiankin näkökulmasta painavia perusteluja, miksi kuntalaisten osallistaminen itse palvelutuotannon suunnitteluun ja kehittämiseen on tarpeen: poikkisektoraalet prosessit uudistavat palvelutuotantoa ja tuovat kunnille uutta kilpailukykyä, reagointikyky kuntalaisten tarpeisiin paranee ja nopeutuu, tuottavuus ja laatu paranevat, ja se tarjoaa mahdollisuuden sukeltaa kuntalaisten tulevaisuuden tarpeisiin. Kuntalaisten osallistumisen lisääminen ja vaikutusmahdollisuuksien parantaminen ovat keinoja palauttaa kansalaisten luottamus poliittiseen ja hallinnolliseen toimintaan sekä tehdä päätöksenteosta ja tuotetuista palveluista enemmän kuntalaisten tarpeita vastaavia. Ideaalimallin mukaan kuntien ja kuntalaisten kansalaiskeskeinen yhteiselämä johtaa väitöskirjan mukaan toteutuessaan uudistuneeseen paikallis-hallintoon, jossa kuntalainen muuttuu vastuulliseksi palvelujen yhteistuottajaksi.

Aikaisemmin edellä todettiin, että Yläkemijoen aluelautakunnalla on ollut kaksi roolia: aluelautakunta on ollut Rovaniemen kaupungin näkökulmasta sekä palvelukumppani että kehittämiskumppani. Ottaen huomioon, miten keskeisen tärkeää myös asioiden valmisteluun ja suunnitteluun osallistuminen aluelautakuntien todellisen toimivallan näkökulmasta on, tulisi puhua näiden kahden roolin rinnalla jatkossa myös **suunnittelukumppanuudesta**.

Muitakin vaikuttamiskeinoja tarvitaan

Suomen kunnissa käytössä olevat lähidemokratian ja asukasvaikuttamisen muodot ovat toistaiseksi olleet varsin kevyitä, lukuun ottamatta Yläkemijoen alue-lautakunnan toimintaa. Muualla käytössä olevia toimikuntia, neuvostoja, raateja, neuvottelukuntia ja muita vastaavia on kritisoitu todellisten vaikuttamismahdollisuuksien puutteesta.

On mielenkiintoista, miksi tilanne on tällainen, vaikka voimassa olevan kuntalain 27 §:ssä on lueteltu pitkä ja velvoittava lista keinoja, joilla kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää. Pykälässä jopa todetaan, että valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan.

Vaikka Rovaniemen kaupunki onkin ollut Yläkemijoen aluelautakuntamallia luodessaan ja toimintaa jatkaessaan edistyksellinen ja kaupunki on kehittänyt myös muita asukkaiden osallistumista tukevia keinoja (kts. oheinen kuva), lähidemokratian ja asukkaiden todellisten vaikuttamismahdollisuuksien kehittämiseen on suhtauduttava myös Rovaniemellä jatkossa entistä vakavammin. Esimerkiksi Kylien neuvottelukuntaa ollaan lakkauttamassa, koska se ei ole vastannut sille asetettuja odotuksia eikä sen toiminta ole ollut riittävän vaikuttavaa. Näitä käytössä olevia kuntalaisten osallistumisen muotoja tuleekin tarkastella niiden todellisen vaikuttavuuden kannalta. Keskeisen tärkeä kysymys vastattavaksi on, *mihin asioihin kuntalaisten halutaan pääsevän vaikuttamaan*.

Julkisen talouden ja lähipalvelujen turvaamisen haasteiden kasvaessa sekä kylien väestörakenteen muuttuessa on välttämätöntä kehittää sellaisia kunnallisen suunnittelun, hallinnon ja päätöksenteon muotoja, jotka säilyttävät ihmisten luottamuksen ja vahvistavat todellista, aitoa osallisuutta.

Tämä haaste nousee myös edustuksellisen demokratian ohentumisen myötä. Syksyn 2012 kuntavaaleissa Rovaniemen kaupunginvaltuustoon valitaan enää 59 valtuutettua nykyisten 75 valtuutetun asemesta. Edellisissä kunnallisvaaleissa äänestysprosentti oli Rovaniemellä-

Kuntalaki 27 §

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

Valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

1. valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin,
2. järjestämällä kunnan osa-aluetta koskevaa hallintoa,
3. tiedottamalla kunnan asioista ja järjestämällä kuulemistilaisuuksia,
4. selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa,
5. järjestämällä yhteistyötä kunnan tehtävien hoitamisessa,
6. avustamalla asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua sekä
7. järjestämällä kunnallisia kansanäänestyksiä.

kin hälyttävän alhainen (58 %), mikä kertoo siitä, etteivät ihmiset koe vaalien kautta äänestämällä vaikuttamista enää riittävän toimivaksi tavaksi osallistua yhteisiin asioihin. Tämä asettaa demokratian kehittämistyölle suuria haasteita, niin Rovaniemellä kuin valtakunnallisestikin.

Aineisto, lähteet

Ansala Matti: Kylien Rovaniemi. Alustus Rovaniemen kyläparlamentissa 15.6.2011

Jäppinen Tuula: Kunta ja käyttäjälähtöinen innovaatiotoiminta. Acta-väitöskirja. Acta nro 230. Kuntaliitto 2011.

Kyläparlamentti innosti toimijoita ja herätti keskustelua. Tiedote. Rovaniemen kaupunki.
<http://www.rovaniemi.fi/?showmodul=149&deptid=26871&newsid=81ac4177-a7f4-4aa2-b546-d6e54c4dfc46>

Lapin Kansa. Pääkirjoitus 26.1.2012.

Rovaniemen kyläparlamentti – kylien Rovaniemeä etsimässä. 15.6.2011. Alustukset verkossa:
<http://www.lapinliitto.fi/ajankohtaista/sisalto/-/view/302129>

Peteri Sirkka-Liisa: Kehittyvä Alakemijoki. Kylien yhteistyön selvittäminen. 2011.

Repo Eva: Alueiden käytön strategian valmistelutyö. Alustus Rovaniemen kyläparlamentissa 15.6.2011

Rovaniemen alueiden käytön strategia. Strategiaraportti 6.10.2006.
<http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=14ccf7c8-e413-4910-a6bb-28bb169a9c4e>

Saarelainen Tarja: Managing local networks: impacts of network management on the implementation of new public management and citizen participation. Väitöskirja. Lapin yliopisto. 2003. Sähköisenä <http://www.doria.fi/handle/10024/66712>

Tekoja luokaa – maita valaiskaa. Itäisen Rovaniemen kehittämissuunnitelma 2007-2013. Yläkemijoen aluelautakunta. Rovaniemi. 2007.

Vaarala Meeri: Toimiva malli kylien kehittämisen tukena. Alustus Rovaniemen kyläparlamentissa 15.6.2011

Yläkemijoen aluelautakunta. Arviointi. Rovaniemen kaupunki, tarkastuslautakunta, palvelut-jaosto. 6/2008.

Yläkemijoen aluelautakunnan pöytäkirjat. <http://ktweb.rovaniemi.fi/>

Rovaniemen kaupunki www.rovaniemi.fi

Yläkemijoki www.ylakemijoki.fi

Opintomatkan 18.-20.1.2012 keskustelut ja haastattelut:

Rovaniemen vertaiskyläryhmän tapaaminen, Rovaniemi 18.1.2012 kello 13-15.30

Läsnä *Juha Kutuniva* (Lapin liitto), *Pirjo Riskilä* (Ounasjoki, Lapin kyläasiamies), *Päivi Saarijärvi*, (Ranuantien suunta), *Sirkka-Liisa Peteri* (Alakemijoki), *Marita Ulusoy* (Yläkemijoki). Muistiinpanot.

Rovaniemen kaupungin hallintosääntötyöryhmän haastattelu, Kivitaipaleen koulu 18.1.2012 kello 16.30-17.45

Läsnä kaupunginvaltuutetut *Riku Tapio* (hallintosääntötyöryhmä, pj, kesk), *Kaarlo Alaoja* (kok), *Hemmo Koskiniemi* (ps) sekä Rovaniemen kaupungin virkamiehet *Kaisa Laitinen* (kaupunginsihteri), *Eva Repo* (kehittämispäällikkö), *Tarja Saarelainen* (tarkastuspäällikkö), *Pekka Lemmetty* (kaupunginlakimies). Keskustelu nauhoitettu ja litteroitu.

Rovaniemen kaupungin järjestämä kyläkuuleminen, Kivitaipaleen koulu 18.1.2012 kello 18-20.30

Läsnä reilu 30 henkeä: kyläläisiä Kivitaipaleen palvelualueen kylistä, hallintosääntötyöryhmän jäseniä sekä virkamiehiä. Muistiinpanot.

Eläkeliiton Yläkemijoen yhdistyksen edustajien tapaaminen, palvelukeskus Siula, 19.1.2012 kello 13-14.45

Läsnä *Aino Eskola* (eläkeyhdistyksen pj), *Juhani Inkeröinen* (sihteeri, rahastonhoitaja, aluelautakunnan jäsen ja vpj.), *Irma Komulainen* (jäsen, entinen Yläkemijoen aluesihteeri, nyk. aluelautakunnan varajäsen), *Marita Ulusoy*. Keskustelu nauhoitettu.

Yläkemijoen aluelautakunnan tapaaminen, palvelukeskus Siula 19.1.2012 kello 15-17:

Läsnä *Meeri Vaarala* (aluesihteeri, Vanttauskosken koulun rehtori), *Jorma Kiviniemi* (jäsen, Tennilä), *Taisto Jaatinen* (jäsen, Vanttauskoski), *Erkki Pääkkönen* (jäsen, Autti). Keskustelu nauhoitettu.

Yläkemijoen aluelautakunta aiotaan lakkauttaa

Rovaniemen kaupunki suunnittelee Yläkemijoen aluelautakunnan lakkauttamista. Apulaiskaupunginjohtaja Matti Ansalan mukaan taustalla on valmistella oleva lautakuntaudistus.

Aluelautakunnan mahdollisesta lakkauttamisesta päätetään Ansalan mukaan ensi vuonna. Uudet, väestöperusteiset lautakunnat aloittaisivat Rovaniemellä vuoden 2013 alusta.

- Valmistelua tehdään valtuuston hyväksymän periaatteen mukaan. Sen perusteella lautakunnat muuttuisivat väestöperusteisiksi eli esimerkiksi lasten ja nuorten, työssäkäyvien sekä ikäihmisten palveluista päättäväksi, Ansal selvittää.

Hänen mukaansa lautakuntia tulisi kuitenkin todennäköisesti enemmän kuin luellut kolme ikäryhmää. Tällä hetkellä Rovaniemellä on yhdeksän lautakuntaa.

- Koko hallinto ei taivu tähän ajattelumalliin, esimerkiksi tekniset ja ympäristöpalvelut puuttuvat siitä. Lautakuntien tarkkaa määrää ei ole vielä linjattu, Ansal toteaa.

Kylien vaikutusvalta pienenee?

Aluelautakunnan aluesihteerin Meeri Vaaralan mukaan lautakunnan lakkauttamisen pelätään vähentävän kylien vaikutusmahdollisuuksia Rovaniemellä.

- Lautakunta on perustunut lähidemokratiaan. Jos se romutetaan, sivukylien tulevaisuus on vaakalaudalla. Kun tähän lisätään valtuuston pienentyminen, kylien paikallisdemokratia ohenee.

Yläkemijoen aluelautakunta on päättänyt muun muassa yhdeksän Rovaniemen kylän lähipalveluista eli se on maksanut esimerkiksi kyläkoulujen opettajien ja päiväkotityöntekijöiden palkat sekä tilojen vuokrat. Lautakunnalla on noin 2 miljoonan euron vuosibudjetti. Entinen Rovaniemen maalaiskunta perusti lautakunnan vuonna 1993. Siinä on yhdeksän jäsentä Tennilän, Viirin, Vanttauskosken, Vanttausjärven, Pekkalan, Auttin, Pirttikosken, Juotaksen ja Pajulammen kylistä. Lautakunta on kokoontunut noin joka toinen kuukausi.

Apulaiskaupunginjohtaja Matti Ansal muistuttaa, että aluelautakunta perustettiin aikanaan erilaisissa olosuhteissa. Vuoden 2006 alusta Rovaniemen kaupunki ja maalaiskunta yhdistyivät, mutta aluelautakunta sai silti jatkaa.

- Alueella asuu noin 1500 ihmistä. Koko kaupungin väkimäärä on noin 60 000 ihmistä, Ansal vertaa.

Rovaniemi jakaa valtaa kylille

Rovaniemen kaupunki haluaa siirtää osan päätösvallosta kyliin. Kyläläiset toivovat, että lautakunnat estäisivät viimeistenkin palvelujen karkaamisen kauemmaksi. Samaan aikaan hallitus suunnittelee kuntien vähentämistä.

Rovaniemellä selvitetään parhaillaan aluelautakuntien perustamista viiteen kylään. Tällä hetkellä ainoa aluelautakunta toimii Yläkemijoen alueella.

Noin 50 kilometrin päässä Rovaniemen keskustasta, Kemijoen varressa sijaitseva Vanttauskoski on poikkeuksellinen kylä Lapissa. Kun moni kylä on autoitunut, Vanttauskoskella on kauppa, huoltoasema, ravintola, koulu ja päiväkotit. Erikoista on myös Yläkemijoen aluelautakunta. Sen varoilla pyöritetään muun muassa Siula-nimistä palvelupistettä, josta voi esimerkiksi lainata kirjoja sekä ostaa reseptivapaita lääkkeitä ja kalastuslupia.

Aluelautakunta on päättänyt jo 19 vuoden ajan Yläkemijoen yhdeksän kylän noin tuhat asukkaan lähipalveluista, kuten peruskoulusta, päivähoitosta ja terveydenhoitajan vastaanotosta. Rahaa on käytössä noin kaksi miljoonaa euroa vuodessa. Se on alle prosentti Rovaniemen kaupungin kuluvaan vuoden budjetista.

Päättäjät tuttuja

Kylällä uskotaan, että palvelut olisivat lähteneet ilman omaa päätöksentekoa.

- Täältä on lakkautettu yhdeksän koulua. Meillä on täällä jäljellä yksi peruskoulu. Se voisi olla lähempänä Rovaniemeä tai mahdollisesti jopa Rovaniemellä ilman lautakuntaa, Yläkemijoen aluelautakunnan puheenjohtaja Kauko Leiviskä sanoo.

Leiviskän kanssa samaa mieltä ovat ainakin vanttauskoskelaiset Mika Kuusela ja Kalevi Inkeröinen. Aluelautakunta saa kiitosta myös siitä, että sen jäseniä on helpompi lähestyä kuin kaupunginvaltuutettuja.

- Aluelautakunta on lähellä meitä ja päätöksentekijät on kyläläisiä. He liikkuvat ja elävät tällä alueella ja tietävät ihmisten tarpeet parhaiten. Meillä suora yhteys sinne, eli asiointi on helppoa kun me tunnemme ihmiset, Mika Kuusela Vanttauskoskelta sanoo. Myös Kalevi Inkeröinen pitää aluelautakuntaa toimivana mallina.

- Kyllä näiden palveluiden ja kaiken tämän toiminnan kannalta on suuri merkitys ihan päivittäisissä asioissa.

Inkeröinen antaa kehuja erityisesti tiedotuslehti Kyläkellosta, jota lautakunta julkaisee alueen jokaiseen taloon kymmenen kertaa vuodessa. Myös lautakunnan epäpoliittinen rooli miellyttää.

- Ei pääse politiikka vaikuttamaan, vaan hoidetaan ihmisten asiat vaan. Lautakunta on toiminut sopuisasti, ei ainakaan nyrkkittappeluita ole näkynyt, Inkeröinen vitsailee.

Etelä-Suomessakin kiinnostaa

Kun hallitus aikoo vähentää rajusti kuntien määrää Suomessa, Yläkemijoen aluelautakunnan mallille on yhä enemmän kysyntää. Kyselyjä on tullut Etelä-Suomea myöten sen jälkeen, kun Suomen Kuvalehti julkaisi kuuluisan kuntakarttansa. Täysin kopioitavissa lautakunta ei joka paikkaan ole, muistuttaa lautakunnan aluesihteerin Meeri Vaarala.

- Tämä on niin kotikutoinen malli, että miksikään sapluunaksi tästä ei varmasti ole. Kaikki alueet ovat omanlaisiaan, niillä on oma rakenne ja tarpeet. Jos halutaan todellista lähidemokratiaa, myös mallin pitäisi lähteä asukkailta, Vaarala toteaa.

Vaaralan mukaan on tärkeää, että kyläläisille annetaan oikeasti päätösvaltaa. Pelkkä lausuntoja antava toimikunta ei riitä. Suomeksi siis toimielimen pitää saada päättää rahan käytöstä.

Yläkemijoen aluelautakunnan budjetista lähes kaikki menevät pakollisiin eli subjektiivisiin palveluihin, kuten peruskouluun ja päivähoitoon. Kovin paljon rahaa ei jää muuhun. Se vähentää liikkumavaraa päätöksenteossa.

Lakkautusuhka väistyi

Vielä toissa vuonna kaupungin virkamiehet olivat lakkauttamassa ainoaa aluelautakuntaa. Paikalliset poliitikot kuitenkin puuttuivat peliin ja nyt lautakuntia aiotaankin perustaa viiteen kylään eri puolille Rovaniemeä. Tuskin on sattumaa, että lähidemokratia on poliitikoiden sydäntä lähellä ennen syksyn kuntavaaleja.

Aluelautakuntien perustamisella halutaan saada myös pienempien kylien ääntä Rovaniemen kaupungin päätöksentekoon. Kylien vaikutusvallan pelätään vähenevän, kun jättävaltuuston koko pienenee. Syksyn vaaleissa valtuustoon valitaan 75 valtuutetun sijasta 59 päättäjää. Rovaniemen kaupunginvaltuusto päättäneen uusien aluelautakuntien perustamisesta keväällä. Viiden palvelukylän eli Kivitaipaleen, Meltauksen, Muurolan, Sinetän ja Vikajärven lautakunnat aloittaisivat ensi vuoden alusta.

Kuntauudistuksessa tärkeää on mittakaava

Viikko sitten Suomen Kuvalehti julkaisi valtiovarainministeriössä laaditun hahmotelman uudeksi kuntakartaksi. Paljastuksesta käynnistyi kuntakeskustelun uusi kierros, jossa keskustelun rintamalinjat tuntuvat vain tiivistyvän.

Noin 70 peruskunnan kartta aiheutti juuri sellaisen reaktion kuin arvata saattoi: hallitusrintaman edustajat vähättelivät kartan merkitystä sanomalla sitä vain yhdeksi hahmotelmaksi monien joukossa, ja opposition – erityisesti keskustan – edustajat tuomitsivat, että hallitus on sammuttamassa maakunnista valot.

Kuntauudistukselle on kaksi perustetta.

Ensimmäinen peruste on tarve yhdistää kuntien maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelua. Se on ajankohtainen ennen kaikkea suurten ja keskisuurten kaupunkien ympäristöissä. Lähes aina käy niin, että alueen keskuskaupunki joutuu kantamaan raskaimman sosiaalisen vastuun mutta menettää ympärystykuntiin parhaimmat veronmaksajansa. Näin syntyy helposti sosiaalista eriytymistä, kun sosiaaliset haasteet tiivistyvät keskuskuntiin ja hyväosaiset eristäytyvät omaan rauhaansa naapurikuntiin. Yhteisellä maankäytön, asumisen ja liikenteen järjestelyllä tätä kehitystä voitaisiin ehkä hallita nykyistä paremmin.

Akutteja ongelma-alueita ovat esimerkiksi pääkaupunkiseutu sekä Tampereen, Turun ja Vaasan seudut.

Toinen peruste on kuntien nyt tarjoamien peruspalveluiden turvaaminen. Suomen huoltosuhde heikkenee lähivuosina jyrkästi, ja kunnat ovat jo nyt raskaasti velkaantuneita. Palvelut täytyy pystyä tuottamaan ja tarjoamaan nykyistä toimivammin, ja kuntien yhdistämisellä arvioidaan saatavan palveluille enemmän voimaa ja tehokkuutta.

Lisäksi on arvioitu, että suuressa kunnassa asioita pystytään organisoimaan paremmin ja voimavaroja siirtämään joustavammin.

Näitä perusteita ja lähtökohtia ei oikeastaan kiistä kukaan. Silti kuntaidentiteetti on vahva ja vakiintuneeseen kuntarakenteeseen sisältyy paljon valtaa, joka purkautuisi merkittävästi, jos kuntarajat muuttuvat. Suomessa hallinnonuudistusten lähihistoria on kansalaisen näkökulmasta hämmentävä: Ensin vietiin perinteiset läänit, jotka olivat identiteetin lähde. Sitten pilkottiin uusiksi maakunnat. Sen jälkeen synnyttiin "elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset" sekä "aluehallintovirastot", jotka eivät sano tavalliselle ihmiselle enää höykäsen pöläystä. Kunta on ainoa jäljellä oleva ymmärrettävä lähi-identiteetin lähde.

Lisäksi ihmiset pelkäävät palveluiden karkaamista entistä kaukaisempiin keskuksiin. Vaasan yliopiston aluetieteen professori Hannu Katajamäki puhuu kansalaisten maantieteestä, jonka perusyksikkö on paikallisyhteisö: taajama, kylä tai lähiö. Jos kunnista tulee liian suuria, kasvaa riski, että näiden paikallisyhteisöjen tarpeita ei pystytä enää tunnistamaan.

Yksi tapa ratkaista ongelma olisi antaa paikallistasolle todellista valtaa päättää lähipalveluista, kuten alakouluista, nuorisotaloista, päivähoidosta tai kotipalvelusta. Rovaniemen kaupungissa yhdeksän kylää, jotka ovat yhdistyneet Yläkemijoen aluelautakunnaksi, järjestävät kahden miljoonan euron vuosibudjetilla omat lähipalvelunsa. Toisen mittaluokan sovellus tästä ajattelusta on Suur-Tukholma.

Valtiovarainministeriön virkamiesten ja hallituksen pitäisi nyt osata käyttää historiallinen tilaisuus hyväksi ja käynnistää kuntauudistus, joka vastaisi molempiin nykyisen kuntakentän perushaasteisiin.

Yhtä mallia on turha tarjota, ja raa'alla pakolla saadaan aikaan liikaa tuhoa. On myös syytä kuunnella varoituksia liian suurten organisaatioiden vaaroista ja muistaa 160 vuotta vanhan kuntahallinnon lähtökohta: ihmiset itse osallistuvat paikallisesti omien asioidensa järjestämiseen.

Sekin on tunnustettava, että jos kaksi köyhää panee hynttyyt yhteen, siitä ei rikkaus kasva. Suomessa on alueita, joissa osa kuntien nykyisistä tehtävistä on ehkä syytä siirtää valtiolle.

Parhaimmillaan hallitus tuo keskusteluun ja päätöksentekoon vaihtoehtojen listan, joka eri tavoin johtaa samaan suuntaan: sosiaalisesti ja taloudellisesti nykyistä kestävämpään kunta-eli palvelurakenteeseen.

Aluelautakunnat sopivat jokivarsiin

Rovaniemen maalaiskunta perusti Ylä-Kemijoen aluelautakunnan vuoden 1993 alussa. Aluksi kysymys oli nelivuotisesta kokeilusta, johon malli saatiin Ruotsista. Kunta halusi kokeilla, voidaanko lähidemokratiaa lisätä.

Iso kiista tuohon aikaan oli, pitäisikö jokivarren pieniä kyläkouluja säilyttää vai lopettaa.

Lautakunta vastusti koulujen lakkautusta, mutta valtuuston enemmistö oli toista mieltä.

Lapset vähenivät kylistä, mikä pakotti kunnan vähentämään kouluja. Kyläkouluja on karsittu sekä Ylä-Kemijoelta että muualta kunnasta.

Väen väheneminen on ollut Ylä-Kemijoella keskeinen ongelma. Siinä vaiheessa kun kokeilu aloitettiin, alueen kylissä asui noin 1700 asukasta. Nyt asukkaita on jäljellä noin 1500.

Aluelautakunta kattaa kaikkiaan yhdeksän kylää. Kauimmaiset kylät ovat noin 40 kilometrin päässä toisistaan.

Rovaniemen kaupungin ja Rovaniemen maalaiskunnan yhdistymisen jälkeen aluelautakunnalle meinasi käydä köpelösti. Jotkut ajattelivat, että aluelautakunta on aikansa elänyt. Nykyistä lautakuntamallia oli tarkoitus muuttaa radikaalisti ja muutos uhkasi viedä mukanaan myös aluelautakunnan. Se ei sopinut suunniteltuun kuvioon.

Suuri lautakuntauudistus meni kuitenkin kiville ja lisäksi aluelautakunnan lakkautusaikheet synnyttivät vastustusta.

Esimerkiksi Vaasan yliopiston aluetieteen professori Hannu Katajamäki totesi Ylä-Kemijoen aluelautakunnan olevan merkittävimpiä esimerkkejä toimivasta paikallisdemokratiasta Suomessa. Professorin mukaan aluelautakunta on tuonut myönteistä julkisuutta Rovaniemelle.

Aluelautakunnan tarvetta on perusteltu myös kuntaliitoksella. Tutkimusten mukaan maaseudun ihmisten vaikutusmahdollisuudet ovat yleensä vähentyneet kuntaliitosten yhteydessä.

Nyt tuulee toisesta suunnasta. Rovaniemellä on parhaillaan on meneillään kyläkierron, jonka aikana selvitetään aluelautakuntien perustamista viiteen palvelukylään. Idea lähti Ylä-Kemijoelta.

Viime valtuuston kokouksen perusteella voi päätellä, että tähdet ovat hankkeen kannalta suotuisassa asennossa.

Veteraanipoliitikko Esko-Juhani Tennilä kertoi kokouksessa, että esimerkiksi Kivitaipaleen asukastilaisuudessa kyläläiset totesivat, että kylien asukkaiden pitää saada itse valita alueen edustajat lautakuntiin.

Ylä-Kemijoella asukkaat valitsevat kyläkokouksissaan aluelautakuntansa jäsenet.

Aluelautakunnalle on siirretty myös todellista toimi- ja budjettivaltaa. Lautakunta huolehtii muun muassa alueen koulu-, sosiaali- ja terveystalouksista omalla budjetilla.

Ilmeisesti meneillään oleva kyläkierron pitkälti ratkaisee, ruvetaanko mallia laajentamaan Rovaniemellä. Ehkäpä tässä olisi yksi keino hidastaa asutuksen keskittymistä kaupunkikeskustaan.

Lähidemokratia kiinnostaa Rovaniemen kylissä

Kylät ovat kiinnostuneita aluelautakuntien perustamisesta Rovaniemellä. Kaupungissa selvitetään parhaillaan aluelautakuntien laajentamista viiteen kylään. Tällä ketkellä ainoa aluelautakunta toimii Yläkemijoen alueella.

Rovaniemi järjesti tammikuussa tiedotus- ja keskustelutilaisuuksia aluelautakunnan tehtävistä ja toiminnasta Vikajärvellä, Vanttauskoskella, Kivitaipaleella, Muurolassa, Sinetässä ja Meltauksessa.

Aluelautakuntamallin laajennustyöryhmän puheenjohtaja ja kaupunginvaltuutettu Riku Tapio (kesk.) sanoo, että tilaisuuksissa on ollut hyvä henki.

- Asukkaat ovat olleet kiinnostuneita aluelautakunnan perustamisesta kotikyläänsä. Väkeä tilaisuuksissa on ollut vaihtelevasti ja kysymyksiä on paljon, mutta todella myönteinen henki tuntuu olevan, Tapio sanoo.

Tapio kertoo, että asukkaita kiinnostaa etenkin lautakuntatyöskentelyn yksityiskohdat ja kylän väen sitoutuminen siihen.

Oma budjetti tuo vastuuta

Kaupungilla on ollut jokaisessa keskustelutilaisuudessa mukana Yläkemijoen aluelautakunnan aluesihteerin Meeri Vaarala, joka on kertonut lautakunnan toiminnasta. Vaarala onkin painottanut kyläläisille vastuuta ja aluelautakuntaan sitoutumista.

- Toiminnassa täytyy olla aidosti asukkaista lähtevä halu päättää oman kylän asioista. Ja kun on valtaa, pitää olla myös vastuuta. Jos on oma budjetti, se ei silti saa tehdä autuaaksi, Vaarala sanoo.

Vaarala sanoo, että aluelautakuntoiminta ei saa olla kuitenkaan liian vakavaa ja kankeissa raameissa pysymistä.

- Maalaisjärjelle on aina tilaa ja hullutkin jutut ovat sallittuja, Vaarala heittää.

Uudet aluelautakunnat töihin 2013?

Yläkemijoella jo 19 vuotta toiminut aluelautakunta saa päättää esimerkiksi asukkaan lähipalveluista, kuten peruskoulusta, päivähoidosta ja terveydenhoitajan vastaanotosta.

Rahaa sillä on käytössä noin kaksi miljoonaa euroa vuodessa, joka on alle prosentti Rovaniemen kaupungin kuluva vuoden budjetista.

Riku Tapio kertoo, että työryhmä tekee keväällä esityksen uusista aluelautakunnista Rovaniemen kaupunginhallitukselle. Sieltä asiaa etenee kaupunginvaltuustoon, joka tekee asiassa lopulliset päätökset.

- Uudet aluelautakunnat voivat olla toiminnassa ensi valtuustokauden, eli vuoden 2013 alusta lähtien, Tapio sanoo.

Mikä on KotiapuKuponki?

Kotiapukuponki on Kyläpalvelut arjen turvana –hankkeessa kehitetty kotiapua tarvitsevien taloudellinen tuki, jonka myöntää Yläkemijoen aluelautakunta. Kuponkia voivat hakea kaikki Yläkemijoen kylillä vakituisesti asuvat asukkaat, jotka täyttävät alla olevat perusteet.

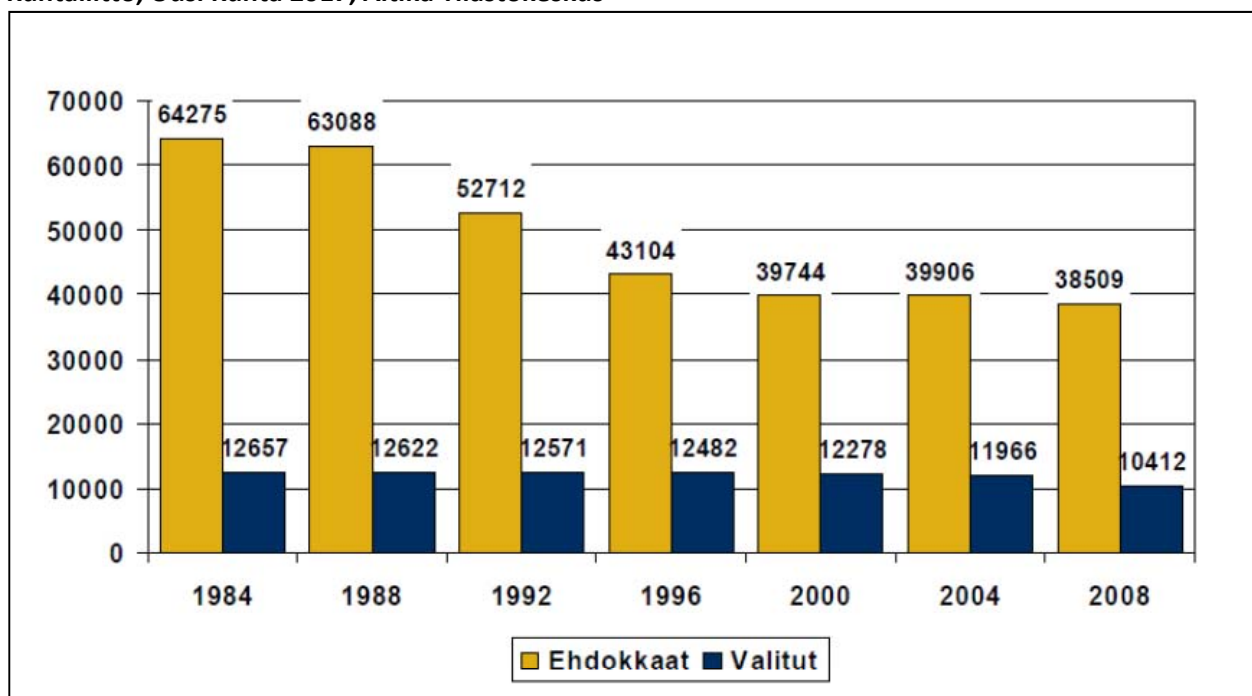
Myöntämisperusteet:

- asiakas asuu Yläkemijoen aluelautakunnan toiminta-alueella
 - avun tarve on tilapäistä
 - asiakkaan toimintakyky on rajoittunut
 - korkean iän vuoksi
 - pitkäaikaissairaus (mm. tuki- ja liikuntaelinsairaudet)
 - sairaalasta kotiuttaminen (esim. leikkauksen jälkeinen toimintakyvyttömyys)
 - muu tilapäinen sairastuminen (kausiflunssat yms., masennus)
 - perheen muuttunut tilanne (omaisen kuolema, avioero tai muu vastaava tilanne)
1. **Kotiapukuponkia myönnetään tilapäisen kotiavun tarpeeseen**
 2. **Kotiapukupongin arvo on 50 % palvelun kokonaishinnasta**
 3. **Voidaan kerralla myöntää 200 euron arvoinen kuponki / kuponkeja**
 - asiakas saa tällöin hankkia palvelua 400 eurolla ja maksaa itse 200 euroa
 - voidaan myöntää useampi kuponki, esim. 4 kpl 50 euron tai 2 kpl 100 euron kuponkia
 - asiakas voi hankkia palveluita yhteen tai useampaan tarpeeseen
 - asiakas maksaa palvelun kokonaishinnan ja kotiapukupongin välisen erotuksen
 - o esim. myönnetty kuponki 100 euroa, joka oikeuttaa 200 euron palveluhankintaan, palvelu kuitenkin maksaa 250 euroa, näin ollen asiakkaalle itselleen jää maksettavaksi 150 €.
 4. **Kuponki on voimassa 31.05.2012 saakka**
 5. **Kotiapukuponkia ei voida myöntää, mikäli asiakas saa samankaltaista tukea muualta. Myönnetty kuponki ei myöskään oikeuta kotitalousvähennykseen**
 6. **Myönnetyllä kupongilla saa hankkia alla mainittuja palveluita:**
 - siivous
 - sisältää kaiken siivouksen mukaan lukien suursiivous
 - ruuanlaitto.
 - ei pitopalvelua
 - pyykkihuolto.
 - puutarha- ja pihatyöt
 - lehtien haravoimista ja ympäristön siistimistä
 - ulkoiluapu
 - asiointi
 - kauppa, pankki, apteekki, yms. asiointi
 - lumityöt
 - käsin ja koneelle tehtävät lumityöt sekä kattojen puhdistaminen
 - lyhytaikaiset ja pienimuotoiset kodin kunnossapito- ja korjaustyöt
 - mm. lvi- ja sähkötyöt, lamppujen ja palovarottimien vaihto (välitöntä korjaamista vaativat asiat, kuten vesiputken jäätyminen, rappusten korjaaminen tms. pienimuotoinen korjaustyö)
 - tietotekniikan neuvonta- ja asennuspalvelut
 - tietokoneen asennus ja ongelmatilanteet
 - jalkojen hoito
 - diabetes, kun liikkuminen on vaikeutunut jalkojen huonon kunnan vuoksi
 - lapsiperheiden kotiapu
 - vanhemman / lapsen sairastuminen tai perheen muuttunut tilanne

Lisätietoja: Marita Ulusoy
hankevastaava
puh. 041 456 1339

Hanna Ihalainen
palveluneuvoja
puh. 050 567 9999

Ehdokkaiden ja valittujen lukumäärä Manner-Suomen kuntavaaleissa vuosina 1984-2008, lähde: Kuntaliitto, Uusi Kunta 2017, Altika Tilastokeskus

Kunnat, joissa on laajennettu valtuustokoko (kokonaan ja osittain yhdistetyt valtuustot) käytössä vuosina 2011-2012, lähde: Kuntaliitto, Uusi Kunta 2017

Kunta 1.1.2011	Valtuustokoko 1.1.2011 Valtuutettujen lkm Suluissa asukasluvun mukainen valtuustokoko	Kunta 1.1.2011	Valtuustokoko 1.1.2011 Valtuutettujen lkm Suluissa asukasluvun mukainen valtuustokoko
Alajärvi (Alajärvi, Lehtimäki)	43 (35)	Orimattila (Orimattila, Artjärvi)	52 (43)
Huittinen (Huittinen, Vampula)	43 (35)	Pieksämäki (Pieksämäki, Pieksänmaa)	49 (43)
Jyväskylä (Jyväskylän kaupunki ja mlk, Korpilahti)	75 (67)	Pori (Pori, Noormarkku)	86 (59)
Kangasala (Kangasala, Kuhmalahti)	51 (43)	Pöytyä (Pöytyä, Yläne)	39 (35)
Kuopio (Kuopio, Karttula)	65 (59)	Raasepori (Tammisaari, Karjaa, Pohja)	59 (43)
Kouvola (Kouvola, Anjalankoski, Elimäki, Jaala, Kuusankoski, Valkeala)	75 (59)	Rovaniemi (Rovaniemen kaupunki ja mlk)	75 (51)
Kurikka (Kurikka, Jurva)	43 (35)	Salo (Salo, Halikko, Kiikala, Kisko, Kuusjoki, Muurla, Perniö, Pertteli, Suomensjärvi, Särkisalo)	75 (51)
Lapinlahti (Lapinlahti, Varpaisjärvi)	48 (35)		
Lappeenranta (Lappeenranta, Joutseno, Ylämaa)	71 (59)		
Loviisa (Loviisa, Liljendal, Pernaja, Ruotsinpyhtää)	59 (43)	Sastamala (Vammala, Mouhijärvi, Äetsä)	59 (43)
Masku (Masku, Askainen, Lemu)	43 (35)	Ylöjärvi (Ylöjärvi, Kuru)	51 (43)
Mikkeli (Mikkeli, Haukivuori)	59 (51)	Vöyri (Vöyri-Maksamaa, Oravainen)	48 (27)